

Викладачі Українській інженерно-педагогічній академії широко застосовують в навчальному процесі конспекти-схеми при викладанні навчального матеріалу з технічних дисциплін і дисциплін педагогічного циклу.

Література

1. Белова Е.К. Металловедение в логических конспектах-схемах: Учебное пособие. – К.: УМК ВО, 1990. – 83 с.
2. Каган В.М., Ламм В.Я. От схемы – к знаниям. – Иркутск: Восточно-сибирское книжное издательство, 1981. – 103 с.
3. Комплекс нормативных документов для разработки составляющих систем и стандартов высшего образования. – К., 1990. – 50 с.
4. Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.Б., Неудахина Н.А. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов. – Алтай, 2004. – 182 с.
5. Лазарев М.І. Полісистемне моделювання змісту технологій навчання загально-інженерних дисциплін: Монографія. – Х.: Вид-во НфаУ, 2003. – 356 с.
6. Малыгин Е.Н., Фролова Т.А., Чванова М.С.: Инженерная педагогика. – Тамбов, 2005. – 80 с.
7. Мелецинек А. Инженерная педагогика. – М.: МАДИ(ТУ), 1998. – 185 с.
8. Шаталов В.Ф. Точка опоры. – М.: Педагогика, 1987. – 160 с.
9. Халперн Д. Психология критического мышления. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 521 с.
10. Якунин В.Л., Наследов Л.Д. Методическое сопровождение системы интенсивных технологий обучения. – Л., 1990. – 30 с.

Анотація

В статті розглядається змістовне моделювання як комплексний метод словесно-наочного представлення студентам навчального матеріалу в конспектах-схемах та їх використання у навчальному процесі.

Аннотация

В статье рассматривается содержательное моделирование как метод словесно-наглядного представления студентам учебного материала в конспектах-схемах и их использование в учебном процессе.

Подано до редакції 29.04.2009.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук Кулешовою В.В.

© 2009

Найда Ю.М.

СТАНОВЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ СТУДЕНТА-МУЗИКАНТА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО СТИЛЮ ВИКЛАДАННЯ МУЗИКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Протягом останніх кількох років в Україні відбувається інтенсивна трансформація системи вищої освіти. На сучасному етапі соціального розвитку йде формування нового типу людини, тому з'явилась потреба у викладачах з високим рівнем власного стилю викладання музики. Підвалинами даного феномена являється яскрава творча індивідуальність вчителя музики, "його індивідуальність, сукупність власних знань і поглядів, моральних і естетичних позицій становлять своєрідне, "представництво" для учнів навколишньої дійсності і впливають на становлення їх світосприйняття" [5, с. 29]. Реалії сьогодення потребують від майбутнього вчителя музики формування та усвідомлення особливо сильних власних якостей, таких як стиль викладання. Українській школі необхідний саме такий вчитель: з унікальною і неповторною індивідуальністю, цікавою та значущою для інших особистістю.

Інституційна та теоретична криза радянської школи і педагогіки на початку 90-х років минулого століття, що намітила тенденцію до звільнення від стереотипів в оцінці діяльності вчителя, викликала рух учителів-новаторів. Тому в повний голос заявили про себе педагоги-новатори, виникла велика кількість інноваційних шкіл, експериментальних майданчиків, у законодавчому порядку закріплено право вчителя на розробку авторських програм, з'явилися заклики до масової творчості та, як результат цього процесу, прийшли послідовники вчителів-новаторів. Але, не дивлячись на популярність новаторського досвіду, спроби його впровадження були не завжди результативними. Однією з причин цього феномена є розгляд новаторського досвіду у відриві від його автора, від його індивідуальності, механічне запозичення, імітація цього досвіду. Індивідуальність у значній мірі визначає цю систему, її життєвість та ефективність, а її елементи – різні форми педагогічного навчання: уроки, творчі роботи – це те, що є самовираженням творчої особистості педагога. Система роботи вчителя – результат композиції не лише об'єктивно-значних для досягнення педагогічних цілей, методів, прийомів. При розробці такої системи вчитель відшукує індивідуально-відповідні стильові особливості педагогічної праці, що стверджують його як суб'єкт педагогічної діяльності. Будь-яка розвинена система роботи вчителя складається з неповторних поєднань індивідуальних прийомів роботи і є результатом його творчого саморозвитку.

Вітчизняний педагог В. Сорока-Росинський в роботі про школу імені Ф.М. Достоєвського дає оригінальну характеристику вчителю. Він каже, що в педагогіці та дидактиці багато пишуть про індивідуальний підхід до учня,

але ніхто не каже про індивідуальний підхід до вчителя. Часто вчителя розглядають як набір добродійників, “є вони у нього на всі 100 % – відмінний педагог, на 75 % – добрий, на 50 % – опосередкований, нижче 50% – поганий.” Але кожний вчитель – особистість, зі своїми чеснотами та вадами. Тому директор та завуч школи повинні знати, в чому сила і слабкість кожного з них, щоб не покласти на них тягаря “незручноносимих”. Це ще раз підкреслює значимість індивідуальності педагога.

Тому проблема становлення індивідуальності студента-музиканта в процесі формування власного стилю викладання є дуже доречною на сучасному етапі розвитку вищої музично-педагогічної освіти в Україні. В цих обставинах і актуалізується дана стильова проблема як в загальноособистісному аспекті, так і на шляху до музично-педагогічної майстерності зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми...

Відзначимо, що формуванню особистості вчителя в сучасній педагогічній науці приділяється належна увага, зокрема таким аспектам, як підготовка вчительських кадрів (С.У. Гончаренко, В.О. Онищук, В.О. Сухомлинський та ін.), загальнокультурний розвиток особистості педагога (І.А. Зязюн, О.М. Пехота, О.П. Рудницька, О.П. Щолокова та інші), формування особистості вчителя в процесі професійної підготовки (І.Д. Бех, Н.В. Гузій, В.О. Моляко та ін.), професійна підготовка педагогів-музикантів (Л.М. Масол, Г.М. Падалка, О.Я. Ростовський, Н.П. Гуральник та ін.), індивідуальність в різних його проявах (Є.Б. Йоркіна, Є.А. Клімов, З.В. Кудліньська, В.С. Мерлін, Ю.М. Орлов, Н.Г. Осухова, Б.М. Теплов, І.Е. Унт та ін.). Їх ідеї зорієнтовані на врахування індивідуально-особистісних властивостей кожного студента мистецьких факультетів, зокрема вищих музичних навчальних закладів і забезпечення оптимізації процесу формування професійних вмінь і навичок творчої особистості кожного, а в подальшому і реалізації педагогічної індивідуальності в практичній діяльності.

Формулювання цілей статті... Мета пропонованої публікації – вказати на значення становлення індивідуальності студента-музиканта.

Виклад основного матеріалу дослідження... Кожний музикант, як правило, є досить цікавою особистістю, але цього замало для успішного вирішення завдань викладання. Тільки яскрава педагогічна індивідуальність зробить неповторною власну методику викладання. Такий аспект проблеми підготовки майбутнього вчителя музики, як становлення індивідуальності студента-музиканта в процесі формування власного стилю викладання музики є актуальним, але залишається недостатньо вивченим. Нашим завданням визначено передусім формування унікальної особистості, тобто індивідуальності студента-музиканта, прототипу майбутнього спеціаліста у певній сфері діяльності – вчителя з власним стилем викладання музики. Цей складний, але природний процес, свого роду шлях від індивідуальності до власного стилю викладання музики показано в наступній схемі на рис. 1.

Рис. 1. Сходження до власного стилю викладання музики

Специфіка учбового процесу на музично-педагогічних та мистецьких факультетах полягає в тому, що третина навчального плану відводиться індивідуальним заняттям: основному музичному інструменту, додатковому музичному інструменту, гри на народних інструментах, акомпанементу, концертмейстерському класу, диригуванню, вокалу тощо. Цей факт дозволяє стверджувати, що індивідуальні заняття – умова практичного застосування унікальних, неповторних способів моделювання навчального процесу в мистецьких вищих навчальних закладах. Варіативність методик уможливилує досягнення мети навчання на музичному факультеті – опанувати музичні дисципліни та поряд із системою типових спеціально-музичних вмінь оволодівати комплексом фахових прийомів, що властиві лише цьому майбутньому вчителю, тобто оперувати власним стилем викладання. Разом з тим індивідуальна форма та індивідуальний підхід до студентів не гарантує якісного результату, оскільки навіть в умовах індивідуальних занять методи педагогічного впливу не завжди були результативними. На думку В. Овсяннікової, такий парадокс визначається недостатньою психолого-педагогічною

оснащеністю викладачів. На жаль, викладачі індивідуальних дисциплін нерідко обмежуються діагностикою ступені вираженості спеціальних здібностей та рівня довузівської підготовки студентів. Поза зоною уваги залишаються індивідуальні психологічні якості студентів в їх динаміці, вміле використання яких дозволяє більш ефективно та раціонально підбирати необхідні прийоми навчання. Звернення до теорії власного стилю викладання забезпечує підґрунтя та наближає до вирішення цієї проблеми.

В нашій науковій практиці, з'ясовано, що під час проведення експериментальної роботи у багатьох вчителів часто виникало питання: "Для чого формувати власний стиль викладання музики, якщо і так кожний вчитель має свій індивідуальний стиль діяльності, а отже, і стиль викладання?". До таких висновків призводить поверхове розуміння цієї проблеми. Адже, про вчителя, який непрофесійно проводить заняття не можна сказати, що він має власний стиль викладання. Говорячи про власний стиль викладання музики ми, перш за все, зважаємо на факт існування необмеженого кола стильових компонентів, причому на їх акме-рівні. Звичайно, вирішальну роль тут відіграє яскрава творча індивідуальність особистості студента, його особиста харизма. Проте кожен студент в міру поступового удосконалення своєї майстерності може сформувати індивідуальний стиль навчальної і музично-фахової діяльності. Власний стиль викладання музики стає звичайним об'єктом наукового дослідження та проектування. Таким чином він втрачає спонтанні риси та стає концептуальним. За рахунок цього стверджується суб'єктно-авторська позиція викладача музики з власним стилем викладання.

Яскрава індивідуальність та індивідуальний стиль присутні практично у всіх видах діяльності. Можна провести паралель із фізичною культурою та спортом. Так, Г. Ложкін із співавторами пропонує схему психологічних вимог до процесу спортивного удосконалення, в якому активності психіки надається одне з головних значень. Серед них – "формування індивідуального стилю діяльності, що максимально відповідає індивідуальним особливостям спортсмена" [7, с. 43]. "Становлення професіонала завжди несе на собі відбиток індивідуальності" [6, с. 211]. Тому "індивідуальність може зростати по мірі зростання професіоналізму, особливо на етапах творчого освоєння професії" [6, с. 211]. Індивідуальність – це інтегральне поняття, що виражає особливу форму буття індивідів, у межах якої їх характеризує внутрішня цілісність і відносна самостійність. Вона дає їм можливість активно й своєрідно виявляти себе в навколишньому світі на основі розкриття своїх задатків і здібностей відповідно до суспільних потреб [1]. Індивідуальність визначає самобутність людини. На нашу думку, саме мистецтво дозволяє найбільше розкрити творчу індивідуальність студента-музиканта. Слід зазначити, що в процесі підготовки майбутнього вчителя музики варто приділяти велику увагу не лише знаньовому компоненту, а й пошуку шляхів творчої самореалізації студентів засобами мистецтва. Адже догматика навчання знаньового цілеспрямування обмежує свободу людини, не дає їй можливості самореалізуватися творчо, індивідуально, неповторно, ненав'язливо, суб'єктивно [2, с. 48]. Таким чином, непересічна індивідуальність формується в процесі творчого навчання засобами мистецтва. На думку А. Маслоу освіта засобами мистецтва стане парадигмою для загальноосвітніх процесів взагалі [3].

Ми погоджуємось, що мистецтво спроможне розкрити творчу індивідуальність особистості (Н. Побірченко). Коли йдеться про творчу індивідуальність особистості, то мають на увазі сформованість у неї творчих здібностей, наявність творчого потенціалу, потребу у творчій практиці з метою самореалізації й самоствердження; диференціацію творчої діяльності, її визначеність у будь-якій конкретній професійній діяльності; певний рівень творчих досягнень людини; особистий стиль творчості; наявність певної ієрархії мотивів, серед яких мотив творчого самоствердження відіграє смислоутворювальну роль.

У процесі формування власного стилю викладання музики ми надаємо формотворчого значення становленню творчої індивідуальності студента-музиканта, приділяємо головну увагу унікальності кожної особистості й сприяємо процесу самореалізації та творчого самовираження. На початковому етапі формування власного стилю викладання музики студенти створюють образ ідеального вчителя музики. За допомогою тестування, різних психологічних методик викладач отримує дані про тип темпераменту, особливості характеру, творчі задатки студентів.

В результаті аналізу особистісних характеристик студентів, викладач створює перспективну модель становлення індивідуальності з урахуванням власного бачення студентами-музикантами ідеального вчителя та побажань щодо напрямків формування власного стилю викладання музики, а отже професійного зростання. Створюючи модель формування індивідуального стилю діяльності, викладач повинен пам'ятати, що становлення творчої індивідуальності студента реалізується ефективно за умови наявності зони вільного вибору, або "зони невизначеності" діяльності [4]. Індивідуальність формується лише в межах особистісного креативного вибору, тобто викладач повинен вказати перспективні шляхи професійного становлення, створюючи модель власного стилю викладання музики, а студент у процесі самоактуалізації робить власний вибір.

Зі студентами V курсу факультету мистецтв Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії було проведено дослідження, в результаті якого викладач розробив модель формування індивідуального стилю діяльності за наступною схемою:

1. Гавронський Андрій.

Вчитель-ідеал: товариш, авторитет, професіонал, друг, справедливий, чуйний, вимогливий.

Особистісні характеристики:

Тип темпераменту – холерик;

Особливості характеру: працелюбність, цілеспрямованість, комунікабельність;

Творчий потенціал – високий;

Перспективний план формування індивідуального стилю діяльності – робота в напрямку різних видів музичного мистецтва (акомпаніатор, вокаліст, хорист, оркестрант, вчитель).

Пріоритет – професіоналізм.

2. Ксьондз Алпа.

Вчитель-ідеал: ерудований, всебічно розвинута гармонійна особистість.

Особистісні характеристики:

Тип темпераменту – сангвінік + холерик;

Особливості характеру: наполегливість, впевненість у власних силах, потяг до творчої інтелектуальної праці;

Творчий потенціал – високий;

Перспективний план формування індивідуального стилю діяльності – робота в напрямку всебічного розвитку особистості, розвиток здібностей до наукової роботи, реалізація себе як творчої особистості.

Пріоритет – інтелект, освіта, самовиховання.

3. Волох Дмитро.

Вчитель-ідеал: спокійний впевнений у своїх силах, наполегливий, доброзичливий, вихований, вимогливий.

Особистісні характеристики:

Тип темпераменту – холерик;

Особливості характеру: самовпевненість, організованість, вимогливість;

Творчий потенціал – високий;

Перспективний план формування індивідуального стилю діяльності – реалізація себе як педагога.

Пріоритет – творчість, інтелект.

Висновки... Таким чином, становлення індивідуальності студента-музиканта має велике значення у формуванні власного стилю викладання музики майбутнього вчителя. Відомий педагог А. Мессерер зазначив, що різноманітність творчих індивідуальностей педагогів породжує різноманітність методів викладання.

Література

1. Заболотська О. Формування та розвиток студента як індивідуальності // Вища освіта України. / Заболотська О. – 2005. – № 2. – С. 3-4.
2. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалі: Науково-методичний посібник. / Зязюн І.А. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
3. Маслоу А.Х. Самоактуалізація личности и образование / Перевод с англ. Г.А. Балла: Институт психологии АПН Украины и др. / Маслоу А. Х.–К.: Донецк, 1994. – 52 с.
4. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. / Мерлин В.С. – М.: Педагогика, 1986. – 256 с.
5. Організація музичного виховання в школах і вузах України. Методичні рекомендації для вчителів початкових класів, вчителів музики, керівників художніх студій, клубів та гуртків, студентів педагогічного та музично-педагогічного факультетів / Укладач О. П. Рудницька. – К.: КДПІ, 1992. – 40 с.
6. Основи загальної та військової акмеології: Підручник. / Б.М. Олексієнко, Т.С. Яценко, І.М. Предборська, В.М. Синьов, Д.В. Іщенко, О.Д. Сафін. – Хмельницький: Видавництво Національної академії Прикордонних військ України, 1999. – 379 с.
7. Психология в схемах (методические разработки для студентов вузов системы физического воспитания и спорта). / Ложкин Г.В., Воронова В.И., Гринь А.Р., Кокун О.М. – К.: 1998. – 58 с.

Анотація

У статті розглядається становлення індивідуальності студента-музиканта з позиції професійної підготовки в процесі формування власного стилю викладання музики.

Аннотация

В статье рассматривается становление индивидуальности студента-музыканта с позиции профессиональной подготовки в процессе формирования собственного стиля преподавания музыки.

Подано до редакції 03.04.2009.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук, проф. Гуральник Н.П.